

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

9/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 5/9 (4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy

maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

SodiqovaShohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Насретдинова Дилфуза Мухаммадиновна</i> ЖЕНЩИНЫ ТАТАРКИ В КУЛЬТУРНОЙ ЖИЗНИ ТУРКЕСТАНА	13-19
<i>Хужаниязов Уктам Ешбаевич</i> ҚОРАҚАЛПОҚ ДАВЛАТ АКАДЕМИК МУСИҚАЛИ ТЕАТРИ МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА	20-25
<i>Saidaxmatov Sharifbek Toshpo'latovich</i> SURXONDARYO VA QASHQADARYO VILOYATLARIDA DEMOGRAFIK O'ZGARISHLAR, AHOLI BANDLIGI VA MIGRATSIYA JARAYONLARI	26-32
<i>Yakubov O'tkir Shermamatovich</i> XX ASRNING UCHINCHI CHORAGIDAGI IQTISODIY, IJTIMOIIY O'ZGARISHLAR VA ULARNING DEMOGRAFIK JARAYONLARGA TA'SIRI	33-37
<i>Саидбобоева Гулзора Нематжоновна</i> ЎРТА ОСИЁ ЭНЕРГЕТИКАЛАРИНИНГ I СЪЕЗДИ ХУСУСИДА	38-43
<i>Muminov Orifxuja</i> QIZILQUMNING LANDSHAFTI VA TARIXIY GEOLOGIYASI	44-49
<i>Avalova Gulshod Murodullayevna</i> HOJI BEKTOSH VALI – MUTASAVVUF FAYLASUF. HOJI BEKTOSH VALI MAJMUASI: TARIXI VA BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	50-55
<i>Айтмуратова Жанылсын Жалгасовна, Жамалов Нурлан Юсупович</i> БУЮК АЛЛОМАЛАРИМИЗНИНГ МЕРОСИНИ ЎРГАНИШ АСОСИЙ ВАЗИФАМИЗ	56-61
<i>Qurbonova Marg'uba</i> TIL SOHASIDAGI O'ZBEKISTON HUKUMATI SIYOSATI, O'ZBEK TILINING DAVLAT TILI SIFATIDAGI NUFUZINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	62-68
<i>Shoto'rayeva Sitora Xudoyberdi qizi</i> BUXORO XONLIGIDA TOJIDDIN HASANXOJANING TUTGAN O'RNI VA IJTIMOIIY FAOLIYATI	69-72
<i>Убайдуллаева Моҳисадаф Суннатилла қизи</i> ҚЎҒИРЧОҚ ЎЙИН ЭНГ ҚАДИМГИ НОМОДДИЙ МАДАНИЙ МЕРОС СИФАТИДА	73-76
<i>Xoliqulov Rustam Sharipovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH SOHASIDAGI AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA-TADBIRLAR	77-82
<i>Fayziyev Farrux Uktamovich</i> IMKONIYATI CHEKLANGAN INSONLAR O'RTASIDA O'TKAZILADIGAN XALQARO SPORT MUSOBAQALARINING RIVOJLANISH TARIXI	83-90
<i>Азаматова Гулмира Байирбековна</i> МЕҲНАТ МИГРАНТЛАРИНИ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ Қўллаб-қувватлашнинг АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ	91-96

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna, Abduvohidov Behzod</i> ISHBILARMONLIK MUHITINI SHAKLLANTIRISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI O'RNI	97-107
<i>Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич, Холиёров Парда Саъдуллаевич</i> КОРХОНАЛАРДА ИНВЕСТИЦИЯЛАР ҲИСОБИНИНГ ИЛМИЙ-МЕТОДОЛОГИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	108-124
<i>Payazov Murod Maksudovich</i> “O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI” AJDA YO'LOVCHI TASHISH TIZIMINI MODERNIZATSIYALASH DAVR TALABI	125-131
<i>Юнусов Бегенч Мавланбердиевич</i> ИҚТИСОДИЁТ ТАРМОҚЛАРИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ РИВОЖЛАНИШИНИ БАШОРАТЛАШ, УЛАРНИНГ МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ	132-143
<i>Qo'chqarov Baxtiyor Hoshimjanovich, Sayitbaev Shermirza Datkamirzaevich</i> KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI AYLANMA VOSITALARINI SHAKLLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	144-151
<i>Мадрахимов Кахрамон Эгамберганович</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЙ СИЁСАТНИНГ СТРАТЕГИК УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ	152-161
<i>Palvaniyazov Anvar Amatovich</i> MAMLAKAT IQTISODIYOTIGA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHDA INVESTITSION SIYOSATNING AHAMIYATI	162-165
<i>Raximbayev Akmal Azatboyevich</i> HUDUDLARDA SANOAT AGLOMERATSIYALARINI SHAKLLANTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJIRIBALARDAN FOYDALANISH	166-172
<i>Raxmanova Rushana</i> O'ZBEKISTONDA TURIZM RIVOJI VA KADRLAR TAYYORLASHDAGI MUAMMOLAR	173-178
<i>Xayrullayev Shaxram Yunus o'g'li</i> SAMARQAND VILOYATIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA DINAMIKASI	179-186
<i>Qodirov Bahodir Tursunovich</i> “QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI”NING O'ZBEKISTON IJTIMOY-IQTISODIY TARAQQIYOTIDAGI O'RNI	187-192
<i>Bekjanov Dilmurad Yuldashovich, G'oyibnazarov Muxammad Xamidbekovich</i> LIZING MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHDA SAMARALI MARKETING STRATEGIYALARINING AHAMIYATI	193-199
<i>Masharipova Durdona</i> RAQAMLI PLATFORMALARNING GLOBAL TASHQI SAVDOGA TA'SIRI: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR	200-206
<i>Нурмухамедова Барно Исмаиловна, Урунова Гульнара Чарикулиевна</i> ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РЕАЛИЗАЦИИ ИНИЦИАТИВНОГО БЮДЖЕТИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	207-213

<i>Xidirova Marg'uba Rustamovna, Zakirov Asilbek Adilovich</i> KORPORATIV BOSHQARUV MEKANIZMLARI ORQALI AKSIYADORLIK JAMIYATINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	214-218
---	---------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Ismoilov Maxamadixon</i> TALABALARDA FALSAFIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI	219-223
<i>Shaydullayev Normuhammad</i> INSON VA JAMIYAT O'ZARO ALOQALARI: MUVOZANAT VA RIVOJLANISH	224-228
<i>Раджапбоева Хуршида Мақсудовна</i> ШАРОФ РАШИДОВ БАДИЙ-АДАБИЙ МЕРОСИДАГИ ЭСТЕТИК КЛИШЕНИНГ УНИКАЛ ЎЗИГА ХОСЛИГИ	229-233
<i>Abdullayeva Marhabo Uskinbayevna</i> YUSUF XOS HOJIB "QUTADG'U BILIG" ASARIDA AXLOQ MASALASI.....	234-239
<i>Ризаев Илҳом</i> ТАРТИБ ВА ХАОС: ЎЗ-ЎЗИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ ҲОЯЛАРИНИНГ ТАРИХИЙ ТАДҚИҚИ	240-247
<i>Niyozova Nilufar</i> OQILONA TURMUSH SHAROITINI YARATISHDA OILANING O'RNI	248-252
<i>Usmonov Farrux</i> FAN ETIKASI TUSHUNCHASINING TIZIMLI TAHLILI	253-258
<i>Mirjavxarova Feruzaxon Usmonjonovna</i> AYOLLARNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING IJTIMOY, IQTISODIY VA MADANIY ASOSLARI: TARIXDAN BUGUNGI KUNGACHA	259-266
<i>Primov Baxriddin Abdiraxmonovich</i> JAMIYAT BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA MA'NAVIY VA G'OYAVIY MEKANIZMLAR	267-272
<i>Raxmankulov Farxod Raximkulovich</i> ISLOHOTLAR JARAYONIDA MULKDORLAR QATLAMINING MILLIY O'ZLIGINI ANGLASHINING O'ZIGA XOS JIHATLARI	273-278
<i>Asatov Sodiq Safarovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARGA PRAGMATIK YONDASHUVLARNING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI	279-284
<i>Yusupova Feruza Zoyirovna</i> AXLOQIY TAFAKKURNING TAKOMILASHUVIDA AXLOQIY IDEALGA BO'LGAN EHTIYOJ	285-290
<i>Aripova Zulfiyaxon Solijonovna</i> SINERGETIKANING FALSAFIY VA IJTIMOY DUNYOQARASHGA TA'SIRI	291-296
<i>Saodatov Alimardon Abduraxmonovich</i> YOSHLARDA TABIAT IFLOSLANISHINI OLDINI OLISH VA UNI ASRAB AVAYLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH	297-302

<i>Matluba Abduqodirovna Abdalimova</i> FALSAFIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA ANALITIK VA KRITIK YONDASHUVLAR	303-307
<i>Safarova Tumaris Rustamkulovna</i> KOTIB CHALABIYNING SHARQ ILM-FAN TARAQQIYOTIDA TUTGAN O'RNI	308-312
<i>Турсунов Мухиддин Болтаевич</i> АФСОНАВИЙ ДУНЁҚАРАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ ВА УНИНГ ИНСОН ТАФАККУРИГА ТАЪСИРИ	313-316
<i>Mamanov Jamoliddin Abduraximovich</i> XRISTIANLIK DININING KELIB CHIQISHI VA G'ARB DAVLATLARIGA TARQALISHI	317-326
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Karimova Ozodakhon Avazovna</i> LINGUOPRAGMATIC STUDY OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH A SOMATIC COMPONENT IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	327-338
<i>Sayfiddinova Gulnoza</i> MILLIY UYG'ONISH DAVRI QO'QON ADABIY MUHITIDAGI AYRIM TURKUM SHE'RLARNING JANRIY XUSUSIYATLARI	339-344
<i>Abdullayev Ziyodbek Mansurovich</i> O'ZBEK VA NEMIS TILLARI ANTROPONIMIKASIDA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR: KONTRASTIV TAHLIL	345-352
<i>Otaboyeva Mazmuna Rahimovna</i> FE'LNING SEMANTIK VA GRAMMATIK KATEGORIYALARIDAGI DARAJALANISHI: O'ZBEK VA INGLIZ TILLARI MISOLIDA	353-359
<i>Алиева Эльвина, Темирова Озода</i> ПОВЕЛЕНИЯ И ПОБУДИТЕЛЬНЫЕ ВЫСКАЗЫВАНИЯ СО ЗНАЧЕНИЕМ ЖЕЛАНИЯ В ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ В. Ф. ХОДАСЕВИЧА	360-365
<i>Norqobilov Sanjar Rahmat o'g'li</i> BADIIY TARJIMADA LEKSIK-GRAMMATIK TRANSFORMATSIYALAR TADQIQI (JON GRINNING "THE FAULT IN OUR STARS" ROMANINING O'ZBEK TILIGA TARJIMASI MISOLIDA)	366-372
<i>Maxmudova Farangiz Muzaffar qizi</i> SAID AHMAD HAJVIYALARIDA YUKLAMALARNING AHAMIYATI	373-378
<i>Abdumajitov Xurshid Alisher o'g'li</i> MULOQOT VA MADANIYAT SHARHIDAGI SPORT TILI	379-382
<i>Rajabova Karomat Chorshanbi qizi</i> TURKOLOGIYADA SO'ZLASHUV USLUBIGA DOIR IZLANISHLAR	383-389
<i>Abdujalilova Ruxshona Abdug'afforzoda</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA JINOIY LINGVISTIK BIRLIKLARNING SHAKLLANISHIDA STILISTIK VOSITALARNING O'RNI	390-396
<i>Xasanova Kamila Baxtiyorovna</i> STUDYING ETHNOGRAPHIC VOCABULARY IN THE UZBEK LANGUAGE	397-401
<i>Бобаева Шахноза</i> ОСОБЕННОСТИ ЯЗЫКОВЫХ ЕДИНИЦ В РЕЧИ	402-407

<i>Рузибаева Азиза Қаҳрамановна</i> АВАЗ ЎТАР ИЖОДИНИНГ ЎЗБЕК ТИЛИГА ТАЪСИРИ	408-413
<i>Umurzakova Aygul Umarovna</i> ARAB TILSHUNOSLIGIDA ZIYORAT TURIZMI TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI VA RIVOJLANISH JARAYONI	414-418
<i>Sobirova Nodirabegim Murodjon qizi, Egamberdiyeva Sarvinoz Esonali qizi</i> STILISTIK FIGURALARNING TARJIMADAGI O'ZIGA XOSLIGI	419-423
<i>Xo'jamberdiyeva Gavhar Ilhom qizi</i> INGLIZ TILIDA "CHILD" KONSEPTINI AKS ETTIRUVCHI NOMINATSIYALAR	424-427
<i>Мирзаева Феруза Самижоновна</i> ЎЗБЕК ХАЛҚ МАҚОЛЛАРИДА АНТРОПОНИМЛАРНИНГ ҚЎЛЛАНИЛИШИ	428-433
<i>Badalbayeva Maloxat Yulchiyevna</i> TRANSLATION FEATURES OF EMERGENCY TERMS IN ENGLISH AND UZBEK: A COMPARATIVE ANALYSIS	434-438
<i>Berdimurotova Sevara Maxmudovna</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR SOHASIDAGI O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI NEOLOGIZMLARNING YASALISH USULLARI VA QO'LLANILISH XUSUSIYATLARI	439-444
<i>Po'latova Sarvinoz Botir qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA ZIDDIYATLI KOMMUNIKATSIYANING LIGVISTIK EKSPERTIZASI	445-449
<i>Aripova Saodat Taxiroyvna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI HIKOYALAR TARJIMASINING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI	450-453
<i>Azamatova Gulnoza</i> THE GRAMMATICAL CATEGORY OF NUMBER IN THE GERMAN LANGUAGE	454-458
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Мухитдинова Фирюза</i> КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ И ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ	459-465
<i>Imotniyozov Doniyorbek Baxtiyor o'g'li</i> MULKNI BEGONALASHTIRISH SHARTNOMALARIGA OID KONSEPTUAL YONDASHUVLAR	466-470
<i>Ёкубов Шухратжон Восиджон угли</i> ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК АВТОР И ИЗОБРЕТАТЕЛЬ: АНАЛИЗ ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЫ ПРОИЗВЕДЕНИЙ И ИЗОБРЕТЕНИЙ, СОЗДАННЫХ ИИ, В РАМКАХ АВТОРСКОГО ПРАВА И ПАТЕНТНОГО ПРАВА	471-477
<i>Худайбердиева Мафтуна Зафар кизи</i> ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРАВА ДЕТЕЙ НА БЕСПЛАТНОЕ И КАЧЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ И АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ	478-483
<i>Begimov Rufat Musurmonovich</i> KONSTITUTSIYA – HUQUQ VA ERKINLIKLARIMIZ KAFOLATI	484-488
<i>Минойиддинов Абдурасул Баходирович</i> АЛИМЕНТ МАЖБУРИЯТЛАРНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ	489-494

<i>Иброҳимов Азимжон Абдумумин угли</i> “ЎЗБЕКИСТОН ФУҚАРОЛИК ҚОНУНЧИЛИГИДА КОРПОРАТИВ МУНОСАБАТЛАРГА ОИД ҚОИДАЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: КОНЦЕПТУАЛ ЁНДАШУВ”	495-500
<i>Koryog'diyev Bobur Umidjon o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI FUQAROLIK KODEKSINING YANGI TAHRIRI LOYIHASI BIRINCHI BO'LIM 6-BOBIDAGI KONSEPTUAL MASALALAR TAHLILI	501-507
<i>Ғайбуллаев Соҳибжон Ғайбуллаевич</i> ИЖАРА ШАРТНОМАСИГА ОИД ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ БЎЙИЧА АЙРИМ ЁНДАШУВЛАР	508-514
<i>Саидов Бобур Бахромжонович</i> ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ В ВЕБ-РАЗРАБОТКАХ	515-524
<i>Асадов Шаҳриддин Фахриддинович</i> РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА МАСЛАҲАТ ХИЗМАТЛАРИ КЎРСАТИШНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ	525-529
<i>Ганиев Нихолбек Валиевич</i> НОТИЖОРАТ КОРПОРАТИВ ТАШКИЛОТЛАР	530-536
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Ortiqova Nargiza Akramovna</i> O'QUVCHILARDA TARBIYAVIY QADRIYATLAR MANBALARI VOSITASIDA UZLUKSIZ MA'NAVIY TARBIYANI OSHIRISHGA QARATILGAN SAMARALI PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALAR	537-541
<i>Jamalova Nargiza Ulug'bek qizi</i> PEDAGOGIKA VA GUMANITAR FANLARINING JAMIYATDA TA'LIMNING O'ZGARISHI VA RIVOJLANISHIDA TUTGAN O'RNI	542-547
<i>Norboyev Nabijon Narziqulovich</i> SHAHMAT O'YININING SHAXS INTELEKTUAL SIFATLARINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI	548-553
<i>Batirov Behzod Baratovich</i> FIZIKA TA'LIM MAZMUNINI TABAQALASHTIRISHNING O'ZIGA XOSLIGI	554-559
<i>Razzoqova Mahliyo Qosimjonovna</i> GENDER METODINING NAZARIY ASOSLARI	560-564
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i> BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARIGA INNOVATSION O'QITISH USULLARINING SAMARADORLIGI VA PEDAGOGIK SHAROITLARI	565-569
<i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR JISMONIY TARBIYASINING PEDAGOGIK SHARTLARI	570-575
<i>Ernazarov G'olibjon Ne'matovich</i> JISMONIY YUKLAMADAN CHARCHASH VA QAYTARILISH DAVRLARINING FIZIOLOGIYASI	576-580
<i>Xudaykulova Dilbarxon Zokirovna, Erkinova Dilshoda Sherali qizi</i> BOLALARDA TADQIDIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHGA QARATILGAN PEDAGOGIK JARAYONNING ASOSIY XUSUSIYATLARI	581-586

<i>Eshdavlatov Abdullo Boybo'ri o'g'li, Uralov Sardor Abdulla o'g'li</i> TALABALARNING VOLEYBOL MASHG'ULOTLARIDA TEXNIK TAYYORGARLIGI	587-593
<i>Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA TALABALARNING MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASINI TIL ELEMENTLARI ORQALI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	594-607
<i>Mirzaeva Kamola Uralovna</i> THE ROLE OF THE FAMILY INSTITUTE IN EDUCATING A PROFESSIONAL GENERATION	608-612
<i>Tursunboyeva Mukhlisa Anvar kizi</i> BILINGUALISM AS A PROMISING FORM IN CHILDREN'S EDUCATION	613-619
<i>Ҳақназарова Нулуфар Қуранбоевна</i> ТАЪЛИМ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ ШАРОИТИДА ПЕДАГОГ КАДРЛАР МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ТИЗИМИНИ СТРУКТУРАВИЙ-ФУНКЦИОНАЛ ТАЪМИНОТИ	620-625
<i>Sheraliyeva Shahnoza Usmanovna</i> INGLIZ TILIDA TALABALAR YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA TURLI YOZMA MATN NAMUNALARINI TAHLIL QILISHGA QARATILGAN MASHQLARNING AHAMIYATI	626-633
<i>Джанабаева Адина</i> ВОЗМОЖНОСТИ ЦИКЛА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ФОРМИРОВАНИИ МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	634-641
<i>Xoliqnazarov Azamat Begaliyevich</i> TALABALARNING JISMONIY TARBIYA MASHG'ULOTLARIDA KUCH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH	642-646
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> QASHQADARYO VILOYATIDA PEDAGOGIKA FANINING RIVOJLANISHIDA XOTIN-QIZLARNING O'RNI	647-651
<i>Садиев Валижон</i> СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ РАЗВИТИЯ ПАТРИОТИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ УЧАЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	652-657
<i>Pulatova Muhabbat Egamberdievna</i> UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH JARAYONIDA O'QITUVCHILARDA INNOVATSION KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYASI	658-663

Received: 10 November 2024
Accepted: 15 November 2024
Published: 25 November 2024

Article / Original Paper

TECHNICAL TRAINING OF STUDENTS IN VOLLEYBALL CLASSES

Eshdavlatov Abdulla Boyburi ugli

Termez State Pedagogical Institute
Department of Physical Education, Teacher

Uralov Sardor Abdulla ugli,

Termez State Pedagogical Institute
Department of Physical Education, Teacher

Abstract. Volleyball is the main and integral part of physical education classes and optional activities of students, as well as physical education and health classes and sports games. It is difficult to form a physical education team without a volleyball section in physical education classes for students and youth. Properly organized volleyball training is considered a good method for the comprehensive physical development of students and helps to solve important educational problems. The purpose of the study was to improve the methodology of teaching students of the Termez State Pedagogical Institute in volleyball training. The study was conducted with students of the Termez State Pedagogical Institute during the study of the Volleyball module. In technical training classes, students mastered and improved the technique of playing volleyball. The level of technical training of students was studied in four test tasks, knowledge of the history and rules of volleyball was assessed. The effectiveness of this method is confirmed by the improvement of the technique for performing all parts of volleyball. This may be due to the successful acquisition of certain theoretical knowledge of volleyball by students.

Keywords: students, volleyball, volleyball technique, passing and receiving the ball, passing the ball, correct receiving of the ball, attacking hit.

TALABALARNING VOLEYBOL MASHG'ULOTLARIDA TEXNIK TAYYORGARLIGI

Eshdavlatov Abdullo Boybo'ri o'g'li

Termiz davlat pedagogika instituti
Jismoniy madaniyat kafedrası, O'qituvchi

Uralov Sardor Abdulla o'g'li

Termiz davlat pedagogika instituti
Jismoniy madaniyat kafedrası, O'qituvchi

Annotatsiya. Voleybol talabalarining jismoniy tarbiya darslari va fakultativ mashg'ulotlari, shuningdek, jismoniy sog'lomlashtirish tadbirlari va sport o'yinlari tarkibining asosiy va ajralmas qismidir. Talabalar va yoshlar uchun mo'ljallangan jismoniy tarbiya darslarida voleybol bo'limi bo'lmagan jismoniy tarbiya jamoasini topish qiyin. To'g'ri tashkil etilgan voleybol mashg'ulotlari talabalar uchun har tomonlama jismoniy rivojlanishning yaxshi usuli hisoblanib, muhim tarbiyaviy vazifalarni hal etishga yordam beradi. Tadqiqotning maqsadi Termiz davlat pedagogika instituti talabalarining voleybol mashg'ulotlaridagi texnik tayyorgarlik metodikasini takomillashtirish edi. Tadqiqot Termiz davlat pedagogika instituti talabalari bilan "Voleybol" modulini o'rganish jarayonida olib borildi. Talabalar voleybol o'yin texnikasini akademik jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida o'zlashtirdilar va takomillashtirdilar. Talabalarining to'rtta test mashqlarida texnik tayyorgarlik darajasi o'rganilib, voleybolning tarixi va qoidalari bo'yicha bilimlar baholandi. Ushbu metodikaning samaradorligi talabalarining voleybolning

barcha qismlarini bajarish texnikasini yaxshilash bilan tasdiqlandi. Bu esa talabalarining voleybol bo'yicha ma'lum nazariy bilimlarni muvaffaqiyatli o'zlashtirishi bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: talabalar, voleybol, voleybol texnikasi, to'p uzatish va qabul qilish, to'p uzatish, to'pni pastdan qabul qilish, hujum zarbasi.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI9Y2024N91>

Kirish. Voleybol — qiziqarli va kuchli kurash muhitiga ega bo'lgan sport o'yini. Undan yoshlarning katta qismi shug'ullanadi va ko'pchilik sport cho'qqilarini zabt etishga intiladi. Ammo bunday o'yinda mahorat ko'rsatish uchun uzoq tayyorgarlik yo'lini bosib o'tish zarur. Bu tayyorgarlik maktab o'quvchisining voleybol bilan ilk tanishuvlaridan boshlanib, uning sportdan ketishi bilan tugaydi [3; 1080 b].

Voleybol talabalarining jismoniy tarbiya mashg'ulotlari va fakultativ mashg'ulotlar, shuningdek, jismoniy sog'lomlashtirish tadbirlari va sport o'yinlari tarkibining asosiy va ajralmas qismidir. Jismoniy tarbiya bilan shug'ullanuvchi jamoalarda voleybol bo'limi bo'lmaganini topish qiyin. To'g'ri tashkil etilgan voleybol mashg'ulotlari talabalar uchun har tomonlama jismoniy rivojlanishning yaxshi usuli bo'lib, muhim tarbiyaviy vazifalarni hal qilishga yordam beradi [5; 44b].

Adabiyotlar tahlili. Oxirgi o'n yillikda voleybolchilarni tayyorlash jarayonining tuzilishi va mazmunini o'rganish masalalari L. Volkov, L. Matveyev, M. Ozolin, V. Platonov tomonidan ko'rib chiqilgan. Ko'pgina yetakchi olimlar va jismoniy tarbiya mutaxassislari B. Shiyan, Yu. Kuramshin, V. Arefyev, G. Edinakka ko'ra, zamonaviy jismoniy tarbiya tizimida yangi harakat ko'nikma va malakalarni shakllantirishning istiqbolli yo'nalishlaridan biri sport o'yinlaridan, xususan voleyboldan foydalanishdir [1; 119 b., 2; 204 b., 3; 175 b.].

Zamonaviy talabalarining jismoniy tarbiya tizimida ta'limiy tarkibiy qism muhim o'rin egallamoqda, ya'ni tanlangan sport turining texnikasi, taktikasi va tarixi hamda qoidalar bo'yicha maxsus bilimlarga ega bo'lish. Ta'limiy-reflektiv yo'nalishga ega bo'lgan, maxsus sport ta'limi o'z-o'zini nazorat qilish va bilimlarni o'z-o'zini baholash bilan uyg'unlashgan voleybol mashg'ulotlarini maktablarda o'tkazishga alohida e'tibor berilishi lozim [4; 1080 b., 5; 43 b.].

Tadqiqot maqsadi: litsey o'quvchilarining voleybol mashg'ulotlaridagi tayyorgarlik metodikasini takomillashtirish.

Tadqiqot materiali va metodlari. Pedagogik tajriba Termiz davlat pedagogika instituti o'quv jarayonida, "Voleybol" moduli davomida o'tkazildi. Tadqiqotda birinchi kursning 21 nafar talabalari (8 nafar qiz va 13 nafar yigit) ishtirok etdi.

Tadqiqotning birinchi bosqichi (2023-yil oktabr oyi boshida) muammoni o'rganishga bag'ishlangan adabiyot manbalarini o'rganish, maqsad va vazifalarni aniqlash hamda birinchi kurs talabalari uchun voleybol o'yinining texnikasi va bilimlarini o'rgatish metodikasini ishlab chiqishga qaratildi.

Ikkinchi bosqich (2023-yil noyabr oyi boshidan 2024-yil mart oyi oxirigacha) talabalarining voleybol asoslari bo'yicha texnik va nazariy tayyorgarlik darajasini aniqlash va texnik tayyorgarlik metodikasini joriy qilish bilan bog'liq bo'ldi.

Uchinchi bosqich (2024-yil mart oyi oxiri) talabalarining voleybol elementlarini bajarish texnikasi va bilimlarining shakllanganlik darajasini aniqlashdan iborat edi.

Institut talabalari voleybol o'yin texnikasini o'rganish va takomillashtirish jarayoni 2024-yilning yanvar-mart oylarida jismoniy tarbiya akademik mashg'ulotlarida amalga

oshirildi. Har bir mashg'ulotning davomiyligi 1 soat 20 daqiqa bo'lib, dastlabki ikkita mashg'ulot voleybol mashg'ulotlarida xavfsizlik texnikasi bo'yicha suhbat, talabalar bilimlarining dastlabki tekshiruvi va 4 ta test mashqlarini bajarishga bag'ishlandi: yuqoridan to'g'ri to'p uzatish, to'pni uzatish, to'pni pastdan qabul qilish, to'g'ri hujum zarbasi.

Keyingi mashg'ulotlar (3-dan boshlab) ma'lum bir tuzilma bo'yicha o'tkazildi, ya'ni: ikki qismdan iborat bo'lgan qizdirish mashqlari (harakatda va joyida bajariladigan mashqlar); asosiy qism, unda uzatmalarni, to'pni uzatish, pastdan qabul qilish, hujum zarbasini bajarish texnikasini o'rganish va mustahkamlash o'tkazildi; yakuniy qism esa sekin mashqlarni, shuningdek, talabalarining o'z-o'zini baholashi, o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalarni qamrab olgan reflektiv suhbatni o'z ichiga oldi.

2023-yil noyabr oyi boshida talabalar quyidagi mashqlar bo'yicha texnik tayyorgarliklarini sinovdan o'tkazish amalga oshirildi: yuqoridan to'p uzatish, to'p uzatish, to'g'ri hujum zarbasi, to'pni pastdan qabul qilish. Bu ikki mashg'ulot davomida ushbu testlardan tashqari, voleybol asoslari bo'yicha bilim darajasini sinash uchun testlar ham o'tkazildi. Talabalarining voleybol bo'yicha nazariy bilimlarini baholash uchun maktab dasturidagi voleybol tarixi va qoidalari bo'yicha asosiy bilimlarni o'z ichiga olgan testlar qo'llanildi.

Tadqiqot natijalari va ularning tahlili. "Voleybol" moduli bo'yicha yuqori sinf o'quvchilarining texnik tayyorgarlik natijalarining taqqosiy bahosi 1-jadvalda keltirilgan.

Yuqoridan to'p uzatishda yigitlar yuqori natijalarga erishgan, qizlarda esa past natijalar kuzatilmagan. Ushbu mashqda o'rtacha va yetarli darajadagi ko'rsatkichlar qizlarda 37-63% va yigitlarda 15,5% ni tashkil etdi. Bu o'tgan davrlarda voleybol elementlarini o'rganishga yetarli e'tibor qaratilganini ko'rsatadi. To'p uzatishda qizlar avvalgi testlarga nisbatan yaxshiroq natijalar ko'rsatib, yigitlarga qaraganda 1,5% yuqori darajada bo'lishdi. Ammo bu elementda qizlarning uchdan bir qismi va yigitlarning deyarli to'rtidan bir qismi past natijalar ko'rsatdi.

Hujum zarbasi bo'yicha yigitlar 18% yuqori natijaga ega bo'lib, qizlardan yaxshiroq bo'ldi. Ushbu mashqda qizlar va yigitlar deyarli bir xil darajada yetarli va o'rtacha ko'rsatkichlarga ega bo'ldi. An'anaga ko'ra, bu institutda jismoniy tarbiya o'qituvchilari 1-kursdan boshlab ushbu murakkab elementning texnikasini o'rganish va nazorat qilishni amalga oshirib keladi.

1-jadval

2023-yil noyabr oyi oxirida 1- kurs talabalari texnik tayyorgarligining boshlang'ich bosqichdagi ko'rsatkichlari (%)

Sinov	Yuqoridan to'p uzatish		To'pni o'yinga kiritish		Hujum zarbasi		To'pni pastdan qabul qilish	
Daraja	Q(n=8)	O'(n=13)	Q(n=8)	O'(n=13)	Q(n=8)	O'(n=13)	Q(n=8)	O'(n=13)
Yuqori	-	61,5	25	23,5	12,5	30,5	12,5	38,5
Yetarlicha	37	15,5	37,5	15,5	25	30,5	50	38,5
O'rta	63	15,5	-	38,5	37,5	23	37,5	23
Past	-	7,5	37,5	23,5	25	15	-	-

Izoh: Q-qizlar; O'-o'g'illar.

To'pni pastdan qabul qilish mashqida qizlarning va yigitlarning yarmidan ko'pi yuqori va yetarli darajadagi ko'rsatkichlarni qayd etgan, past natijalar esa kuzatilmagan. Shuni ta'kidlash joizki, talabalarining aksariyati voleybol seksiyalarida qatnashgan yoki qatnashmoqda, bu esa ularning natijalariga ijobiy ta'sir ko'rsatgan bo'lishi mumkin.

Tadqiqot yakunlari tahlil qilinganda, to'p uzatish bo'yicha yuqori ko'rsatkichlar qizlarda 25% va yigitlarda 8,5% ga yaxshilangani aniqlandi (2-jadval).

Bu ma'lumotlar talabalarining texnik ko'nikmalari rivojlanishida to'g'ri tashkil etilgan trening va muntazam mashg'ulotlarning ijobiy ta'sirini ko'rsatadi.

2-jadval

2024-yil mart oyidagi 1- kurs talabalari texnik tayyorgarligining boshlang'ich bosqichdagi ko'rsatkichlari (%)

Sinov	Yuqoridan to'p uzatish		To'pni o'yinga kiritish		Hujum zarbasi		To'pni pastdan qabul qilish	
Daraja	Q(n=8)	O'(n=13)	Q(n=8)	O'(n=13)	Q(n=8)	O'(n=13)	Q(n=8)	O'(n=13)
Yuqori	25	70	37,5	37	37,5	61,5	37,5	70
Yetarlicha	62,5	23	37,5	31,5	50	7,5	37,5	23
O'rta	12,5	7	12,5	31,5	12,5	30,5	25	37
Past	-	-	12,5	-	-	-	-	-

O'g'illar (13,5%) va qizlar (12,5%) orasida to'p uzatish mashqlarida yuqori darajada yaxshilanish kuzatildi. Talabalarining hujum zarbasi va to'pni pastdan qabul qilish ko'rsatkichlari sezilarli darajada o'zgardi. Yuqori ko'rsatkichlar qizlar orasida chorak (25%) va yigitlar orasida uchdan bir (31% va 31,5%) ga oshdi. Qo'llangan metodikaning samaradorligi foydasiga shuni aytish mumkinki, past ko'rsatkichlar deyarli yo'q (faqat qizlar orasida to'p uzatish — 12,5% bundan mustasno). Talabalar orasida voleybolning texnik qismlarini mutlaq o'sish va o'sish sur'atlarini tadqiq qilish natijasida quyidagi natijalar olindi (3-jadval).

3-jadval

1-kurs talabalari texnik tayyorgarligi ko'rsatkichlarining mutlaq o'sish sur'atlari ko'rsatkichlari

Sinov turlari	Qizlar		O'g'illar	
	Mutlaq o'sish	O'sish sur'ati %	Mutlaq o'sish	O'sish sur'ati %
Yuqoridan to'p uzatish	2	5,9 (24,1)	8,8	13,6 (4,6)
To'pni o'yinga kiritish	9,1	35,5 (53,9)	11,2	30,8 (18,8)
Hujum zarbasi	6	19 (40,3)	0,9	1,5 (16,8)
To'pni pastdan qabul qilish	1,2	3,3 (11,9)	1,8	3,1 (1,3)

To'pni yuqoridan uzatish mashqi bo'yicha yigitlarda natijalar o'sish sur'ati 7,7% ga yuqori bo'ldi, ammo baholash ko'rsatkichlari bo'yicha u qizlarga qaraganda 19,5% pastroq edi. Buni qizlar orasida yuqori ijobiy baholar olish istagi ustunlik qilgani bilan tushuntirish mumkin.

Yuqoridan to'p uzatish ko'rsatkichlarining yaxshilanishi quyidagi mashqlar yordamida erishilgan deb taxmin qilish mumkin:

1. To'pni yuqoridan uzatishning tushuntiruvchi sharh bilan video namoyishi.

2. Talabalar qarama-qarshi ikkita qatorda 3-4 metr masofada turib, turli masofa, tezlik va balandlikda juftlikda yuqoridan uzatish mashqlarini bajaradilar. Hamkor uzatmani murakkablashtirish uchun to'pni biroz yon tomonga, oldinga yoki orqaga yo'naltirishi mumkin.

Bu harakat oldidan joylashish bilan uzatishni yaxshilashga yordam beradi. Talabalar setkaga nisbatan perpendikulyar yoki parallel turishlari mumkin.

3. Xuddi shu tarzda saf tortish. O'z-o'ziga uzatish va hamkorga uzatishni almashlab bajarish. Hamkorga uzatishni turli boshlang'ich holatlarda – yon tomonda yoki orqa tomonda turib bajarish mumkin.

4. Talabalar qarama-qarshi ikkita qatorda 8-10 metr masofada turadilar. Talabalardan biri to'pni yerga uradi, ikkinchisi to'p ostiga o'tib, to'p yerga urilib qaytgach, uni hamkorga uzatadi. Xuddi shu mashqni o'z-o'ziga uzatish va turli boshlang'ich holatlarda hamkorga uzatish bilan birlashtirib bajarish mumkin.

5. To'pni yuqoridan uzatishni turli o'yin vaziyatlarida bajarishning video parchalari namoyishi. Ushbu mashqlar davomida talabalar bilan diferensial va individual yondashuvlar qo'llanilib, xatolar batafsil tushuntirilib va tuzatilib borildi.

To'p uzatishda barcha talabalarning natijalar o'sish sur'ati uchdan birga yaxshilandi, ammo qizlarda baholash ko'rsatkichlarining o'sish sur'ati o'g'illarga nisbatan 35,1% yuqori bo'ldi.

Bizning fikrimizcha, quyidagi mashqlar bunga yordam berdi:

1. To'pni yuqoridan to'g'ri uzatishning tushuntiruvchi sharh bilan video namoyishi.

2. To'pni yuqoridan uzatishda yo'nalishni o'zgartirib zarba berish: maydonning o'ng va chap tomonlariga.

3. To'g'ri va aniq zarba berish uchun yuqoridan to'p uzatish: maydon zonalariga bo'lingan (marker yordamida belgilangan zonalar): uchta bo'ylama qismga (4-5, 6-3, 1-2 zonalar); har bir 6 zonaga; yon chiziqlar yaqiniga (2,0-0,5 m); yuz chizig'iga.

4. Maydon ichiga ko'proq to'p uzatish bo'yicha musobaqalar. Shuningdek, zarba aniqligi bo'yicha musobaqalar.

5. To'pni yuqoridan to'g'ri uzatishning turli o'yin vaziyatlarida bajarilishini aks ettiruvchi video parchalari namoyishi.

Ushbu mashqlar 1-kurs talabalari tomonidan to'p uzatish texnikasini tez o'zlashtirishga yordam berdi, aniq bajarilgan mashqlar esa texnikani sifatli o'rganishga zamin yaratdi.

Hujum zarbasini bajarishda o'sish sur'ati barcha parametrlarda qizlarda yuqori bo'ldi. Natijada, miqdoriy ko'rsatkichlar bo'yicha qizlarda o'sish sur'ati 17,5% ga, sifatli baholash ko'rsatkichlari bo'yicha esa 23,2% ga yuqori edi. Hujum zarbasini bajarishni yaxshilashga quyidagi mashqlar yordam berdi:

1. Hujum zarbasining tushuntiruvchi sharh bilan video namoyishi.

2. To'pga ko'p marta zarba berish. Talabalar devordan 4-5 m masofada turib, to'pni o'z ustidan tashlab, to'g'ri qo'l kafti bilan devordan 1-1,5 m uzoqlikda yerga zarba berishdi.

3. Hamkor tomonidan tashlangan to'pga turib turgan holatda sakrab zarba berish.

4. Hamkor tomonidan tashlangan to'pga tarmoq orqali hujum zarbasi berish. Hujum zarbasi turib turgan holatda sakrab bajarildi.

5. To'pni o'ziga tashlab tarmoq orqali zarba berish.

6. Hujum zarbasini turli o'yin vaziyatlarida bajarishni aks ettiruvchi video parchalari namoyishi.

Ushbu mashqlar (2-5) va hozirgi vaqtda talabalar tomonidan kolonnalarda turib bajarilgan mashqlar elementni to'g'ri bajarishga olib keldi.

To'pni pastdan qabul qilishda miqdoriy natijalarning o'sish sur'ati teng bo'lsa-da, sifatli baholash ko'rsatkichlari bo'yicha qizlarda 10,6% ga yuqori bo'ldi. To'pni pastdan qabul qilish texnikasini yaxshilashga quyidagi mashqlar yordam berdi:

1. To'pni pastdan qabul qilishning tushuntiruvchi sharh bilan video namoyishi.
2. To'pni pastdan qabul qilishni devorda bajarish. 3-4 m masofa. Voleybolchining holati, qo'llar to'g'ri. Shart: to'pni bir xil joyga etkazishga harakat qilish.
3. Juftlikda 4-5 m masofada bir-biriga qarab turib to'pni pastdan qabul qilish. Voleybolchining holati, tirsak bo'g'inlarida bukilmagan qo'llar. Shart: to'pni iloji boricha aniq etkazish.
4. To'pni 1 marta o'ziga, 1 marta esa juftlikka ikki qo'l bilan pastdan uzatish. Shart: to'pni nazorat qilish va to'g'ri holatda to'p ostiga borish.
5. Juftlikda tarmoq orqali pastdan qabul qilish. Tarmoqdan 3-4 m masofa. To'pga uch marta tegishga ruxsat beriladi. To'pni 3 m dan oshiq etkazmaslik kerak.
6. To'pni pastdan qabul qilishning turli o'yin vaziyatlarida bajarilishini aks ettiruvchi video parchalari namoyishi.

Ushbu mashqlar ularni bajarish tezligini oshirish orqali individual ravishda murakkablashtirildi. 1-kurs talabarlari orasida voleybol bo'yicha nazariy bilimlar darajasi 4-jadvalda keltirilgan.

4-jadval

2023 yil noyabr oxiri — 2024 yil mart oxiri davrida 1-kurs talabalarining voleybol asoslari bo'yicha bilim sifati (%)

Jinsi	Qizlar		O'g'illar	
Darajasi	Tajriba boshida (n=8)	Tajriba oxirida (n=9)	Tajriba boshida (n=12)	Tajriba oxirida (n=13)
Yuqori	11	33,5	37,5	47,5
Yetarlicha	11	44,5	35	36,5
O'rta	33,5	19,5	14,5	16
Past	44,5	2,5	13	-

4-jadvaldan ko'rinib turibdiki, qizlarning voleybol asoslari bo'yicha bilimlarining yuqori ko'rsatkichlari avvalgi davrga nisbatan 22,5% ga yaxshilandi, shuningdek, yetarli ko'rsatkichlar ham 33,5% ga oshdi. Testlashning boshida qizlar, asosan, o'yin qoidalarini (bloklash qoidalari, tanaffuslar) bilishda xatoliklarga yo'l qo'ygani kuzatildi. Yigitlarda nazariy tayyorgarlik darajasining yuqori ko'rsatkichi 10% ga oshdi.

Shuni alohida ta'kidlash kerakki, tadqiqotning boshida yigitlarning uchdan bir qismi allaqachon yuqori darajada bilimga ega edi. Bilimlarning yaxshilanishi voleybolning zamonaviy va tarixiy rivojlanishiga qiziqish ortishi hisobiga ro'y berdi.

Shuningdek, ko'plab o'quvchilar institut birinchiligi doirasida voleybol musobaqalarida qatnashgani qayd etildi. Bu ularning texnik tayyorgarligi va voleybol bo'yicha bilim sifati darajasiga ma'lum darajada ta'sir ko'rsatdi.

Voleybol darslarining mazmunini tahlil qilganda, ular quyidagilarni o'z ichiga olishini ko'rish mumkin: nazariy, texnik, taktik, umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarlik. Biroq, voleybol bo'yicha jismoniy tarbiya darslarini tashkil etishda qo'yilgan vazifalarni bajarish uchun maxsus tanlangan jismoniy mashqlar tizimini yaratish lozim. Ya'ni, dastlabki ikki

mashg'ulotni voleybol mashg'ulotlarida xavfsizlik texnikasi bo'yicha suhbat, talabalar bilimlarini o'rganish va to'rtta test mashqini bajarishga bag'ishlash kerak: yuqoridan to'g'ri to'p uzatish, to'p uzatish, to'pni pastdan qabul qilish, to'g'ri hujum zarbasi.

Keyingi mashg'ulotlarni (3-dan boshlab) aniq tuzilma bo'yicha o'tkazish kerak, ya'ni 2 qismdan iborat bo'lgan isinib olish (nazariy ma'lumotlar, harakatdagi va joydagi mashqlar); asosiy qism, bu uzatmalar, to'p uzatishlar, pastdan qabul qilish va hujum zarbasini o'rganish va mustahkamlashni o'z ichiga oladi. Yakuniy qismda esa sekin mashqlar qo'llanilgandan so'ng, talabalar o'z bilimlari, ko'nikmalari va malakalarini o'z-o'zini baholash orqali tahlil qiladilar.

Ushbu metodikaning samaradorligi talabalar tomonidan voleybolning barcha elementlarini bajarish texnikasini yaxshilash orqali tasdiqlandi. Bu talabalar tomonidan voleybol bo'yicha aniq nazariy bilimlarni muvaffaqiyatli o'zlashtirilishi bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Xulosa. Olingan natijalar tahlil qilinganda, birinchi testdan farqli o'laroq, to'p uzatish ko'rsatkichlari ham qizlar, ham yigitlarda uchdan birga yaxshilanganligi aniqlandi. Qizlar orasida hujum zarbasini bajarish bo'yicha sifatli ko'rsatkichlarning yuqori o'sish sur'ati (40,3%) aniqlangan.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Burxanovich, T. A. (2024). Voleyboldagi texnik va taktik harakatlarga o'rgatishning o'ziga xos xususiyatlari. O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali, 3(27), 118-120.
2. Solijonovich, S. J. (2024). Voleybolda hujum va himoya texnikasini egallash. Xalqaro konferensiya va jurnallarni sifatli indexlash xizmati, 1(1), 203-205.
3. Solijonovich, S. J. (2024). Umumta'lim maktabining o'quv ishlarini rejalashtirish, voleybol seksiyasining maqsad va vazifalari. International journal of science and technology, 1078-1081.
4. qizi Po'latova, S. I. (2023). Voleybol o'yinini o'rgatishning pedagogik asoslari. Educational Research in Universal Sciences, 2(10), 174-178.
5. Волков, Л. В. (2012). Теория и методика детского и юношеского спорта. К. : Олимпийская литература. 43-47 б.
6. Курамшин, Ю. Ф. (2014). Теория и методика физической культуры: Учебник. М. : Советский спорт. 217-224 б.
7. Матвеев, Л. П. (1999). Основы общей теории спорта и системы подготовки спортсменов. К. : Олимпийская литература. 143-157 б.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/9 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).